

NASTOLATEK JAKO CZYTELNIK

Spojrzenie na wyniki egzaminów zewnętrznych i wnioski z badań edukacyjnych.

Agnieszka Grudzińska

grudzinska@womczest.edu.pl

Częstochowa, 8 grudnia 2016 r.

Nastolatek jako czytelnik

***"Czytanie rozwija rozum
młodości, odmładza charakter
starca, uszlachetnia w chwilach
pomyślności, daje pomoc i pocieszenie w
przeciwnościach". Marcus Tullius Cicero***

Nastolatek jako czytelnik

Podstawowy kierunek realizacji polityki oświatowej państwa w roku szkolnym 2016/2017

- Upowszechnianie czytelnictwa, rozwijanie kompetencji czytelniczych wśród dzieci i młodzieży.

Nastolatek jako czytelnik - badania

Wyniki badań przeprowadzonych przez Bibliotekę Narodową, których celem była ocena stanu czytelnictwa w Polsce

(przebadano 3 tys. osób w wieku od 15 lat; opublikowano w 2014 r.):

- Ok. **58 %** Polaków nie przeczytało w 2014 r. żadnej książki.
- W **16%** gospodarstw domowych nie ma żadnych książek.
- Kolejnych **15%** posiada w domu tylko podręczniki szkolne i książki kupione na potrzeby dzieci.
- **80%** domowych księgozbiorów zajmuje nie więcej niż 3 półki na książki.
- **1/5** Polaków **powyżej 15.** roku życia znajduje się poza kulturą pisma: nie tylko nie czytają oni regularnie dłuższych tekstów, ale także nie sięgają do książek ani gazet choćby raz do roku.

Nastolatek jako czytelnik

Ale:

- ❖ W 2014 roku przeczytanie **co najmniej 1 książki w ciągu roku** zadeklarowało **41,7%** respondentów, a więc o 2,5 punktu proc. więcej niż w 2012 r.
- ❖ **Najwyższy odsetek czytelników (71%)** znajdziemy wśród ludzi **młodych** w wieku 15 - 19 lat oraz wśród uczniów i studentów (73%). W obu tych grupach spotkamy też istotnie więcej czytelników regularnych (27%) i intensywnych (26%).
- ❖ **Obecni rodzice** w większym stopniu niż to miało miejsce wcześniej są świadomi pozytywnego znaczenia, jakie w rozwoju dziecka i jego edukacji szkolnej odgrywa **czytanie książek**.
- ❖ W przypadku pokolenia „gimnazjalistów” obserwujemy większe zaangażowanie ze strony otoczenia rodzinnego w podejmowanie działań inspirujących do czytania książek. Aż **53%** respondentów z młodszej grupy wiekowej (ur. po 1986 r.) (vs. 36% starszych) zadeklarowało że było często zachęcane do samodzielnej lektury książek.

Nastolatek jako czytelnik

Czytanie dzieciom – samo w sobie nie wystarczy: 2/3 respondentów czytano w dzieciństwie, a pomimo tego obecnie prawie połowa z nich nie sięga po książki.

Chociaż czytanie książek dzieciom jest ważnym elementem ich domowego wychowania do kultury książki, **istnieją elementy ważniejsze** (tj. silniej skorelowane z czytelnictwem w dorosłości). Są to przede wszystkim (w kolejności siły zależności):

- zachęcanie do samodzielnej lektury książek,
- kupowanie dzieciom książek (innych niż podręczniki)
- czytanie książek przez rodziców dla siebie.

Promocja czytelnictwa wśród dorosłych jest inwestycją w przyszłe pokolenia.

Nastolatek jako czytelnik

- Od lat trwa tendencja do „czytania szkolnego”, a więc czytania wynikającego z obowiązku, a nie dla przyjemności.
- Kiedy szkolny obowiązek się kończy, wiele osób przestaje sięgać po książki.
- Co więcej, już w szkole czyta się przede wszystkim to, co konieczne – co 4. spośród co najmniej piętnastoletnich czytelników nie wymienił żadnej książki przeczytanej w całości w ciągu roku poprzedzającego badanie (2013 r.). W żadnej grupie wiekowej odsetek ten nie był wyższy.

Nastolatek jako czytelnik – badania IBE

Badanie przeprowadzone przez Instytut Badań Edukacyjnych – *Czytelnictwo dzieci i młodzieży:*

- Kto? – uczniowie VI klasy (12-13 lat)
gimnazjaliści z III klas (15-16 lat)
- Kiedy? – 21.12.2012 – 25.01.2013 r.
- Gdzie? – w 100 SP i 102 G z całej Polski
- Jak? – ankieta audytoryjna oraz wywiady

Nastolatek jako czytelnik

Jak się zaczyna przygoda z książką?

Nastolatek jako czytelnik - początki

- **Głośne czytanie** dzieciom w wieku przedszkolnym przez opiekunów (matki, ojców, dziadków) bajek, wierszy i opowiadań **jest codzienną praktyką**.
- **Słuchanie** przez dzieci czytanych im utworów literackich czy opowiadanych historii **sprzyja rozwojowi** wyobraźni, przez co zapoczątkowuje odnajdywanie przyjemności w poznawaniu utworów literackich.
- W kolejne etapy rozwoju czytelniczego swoich dzieci silniej **angażują się rodzice, którzy sami dużo czytają**, mają bogate księgozbiory, kupują bądź pożyczają książki, są lepiej wykształceni.
- Oni też **kierują rozwojem** czytelniczych gustów swoich dzieci.

Nastolatek jako czytelnik - początki

Pierwsze samodzielnie przeczytane książki to dla dziecięcych czytelników najczęściej **pozytywne doświadczenie i miłe wspomnienie**, niezależnie od tego, czy to była lektura szkolna, czy książka przeczytana wcześniej.

❖ *Lektury czytane przez rodziców:*

wiersze Jana Brzechwy, Juliana Tuwima, Marii Konopnickiej; książki Kornela Makuszyńskiego i Alana Alexandra Milne'a, baśnie braci Grimm oraz Hansa Christiana Andersena.

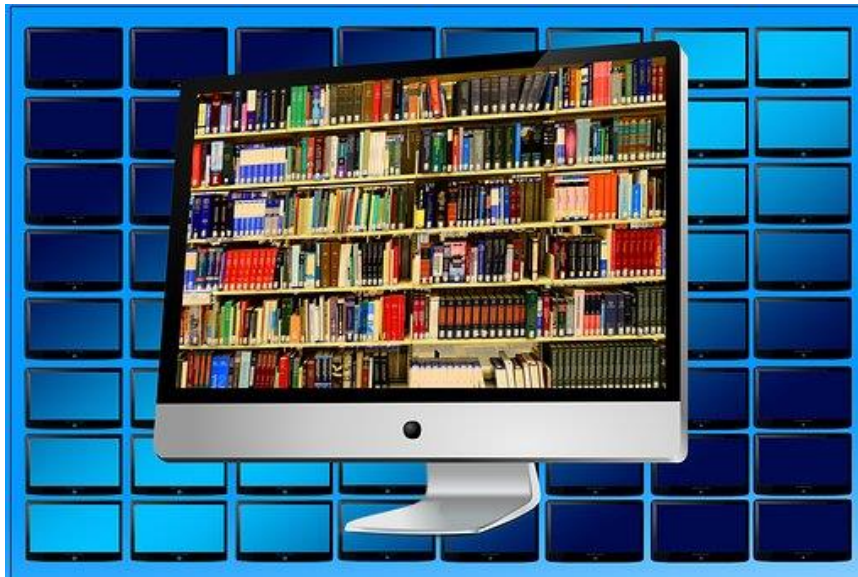
❖ *Pierwsze samodzielnie przeczytane lektury:*

- *Te, które były czytane na głos przez rodzica*
- *Lektury szkolne: Opowieści z Narnii, Dzieci z Bullerbyn oraz O psie, który jeździł koleją, Puc, Bursztyn i goście, Ania z Zielonego Wzgórza, Karolcia, Plastusiowy pamiętnik, Zaczarowana zagroda, Koziołek Matołek, Tajemniczy ogród.*

Nastolatek jako czytelnik – domowe księgozbiory

Księgozbiory w domach nastolatków

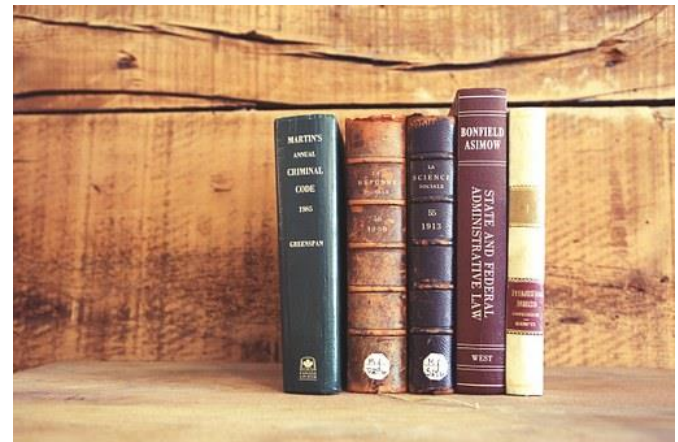

Nastolatek jako czytelnik - księgozbiór

3 grupy domów:

1. O ubogich zasobach (do 50 egz. bez podręczników)

- **40%** gospodarstw domowych uczniów ze szkoły podstawowej i **38%** rodzin gimnazjalistów.
- Należą do niej domy znajdujące się przede wszystkim na wsi (**45%** dwunastolatków, **47%** piętnastolatków).
- Najmniej w miastach pow. 500 tys. mieszk. (**17%** domów uczniów ze szkół podstawowych, **20%** domów gimnazjalistów), w gosp. domowych, w których rodzice mają wyższe wykształcenie (**5%**).

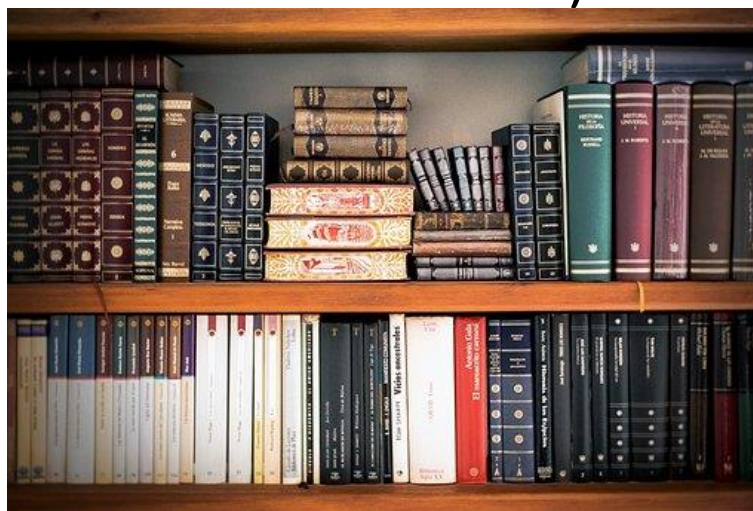
Nastolatek jako czytelnik - księgozbiór

2. O średnich zasobach (50 – 200 egz.)

- **34%** domów w zbiorze gospodarstw domowych uczniów szkół podstawowych i **46%** rodzin gimnazjalistów.

3. O bogatych zasobach (powyżej 200)

- **13%** ogółu gospodarstw domowych uczniów szkoły podstawowej i **19%** domów gimnazjalistów (najczęściej znajdują się w domach osób z wyższym wykształceniem i mieszkających w wielkich miastach).

Nastolatek jako czytelnik - księgozbiór

- **87%** dwunastolatków i **83%** piętnastolatków ma własne książki. Dziewczęta mają ich więcej niż chłopcy.
- Bogate księgozbiory uczniowskie w wielkich miastach są spotykane prawie 3 - krotnie częściej niż na wsi.
- Najbardziej zasobne księgozbiory często są efektem zbierania książek przez kolejne pokolenia. Ważną rolę w gromadzeniu książek odgrywają prezenty.

Nastolatek jako czytelnik

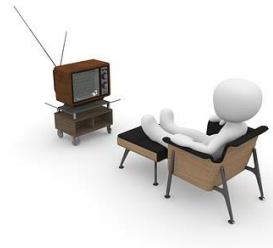
Czas wolny nastolatków

Nastolatek jako czytelnik – czas wolny

Dwunastolatki

- najchętniej **oglądają telewizję** – **95%** co najmniej raz w tygodniu, **75%** – codziennie (jest to raczej wiejska, a nie wielkomiejska cecha codziennego stylu życia. W rodzinach wiejskich **77%** dzieci codziennie zasiada przed telewizorem).
- powszechnie **korzystają z komputera** – **92%** co najmniej raz w tygodniu, **65%** – codziennie. Ulubionym sposobem korzystania z komputera dwunastolatków ze wszystkich środowisk jest granie w **gry komputerowe**: **60%** gra co najmniej raz w tygodniu (**31%** codziennie), w tym **47%** chłopców i **14%** dziewcząt.
- **Inne formy**: słuchanie muzyki, uprawianie sportów, oglądanie filmów, czytanie książek, działanie w organizacji lub zespole, wizyty w kinie, wizyty w teatrze.

Nastolatek jako czytelnik – czas wolny

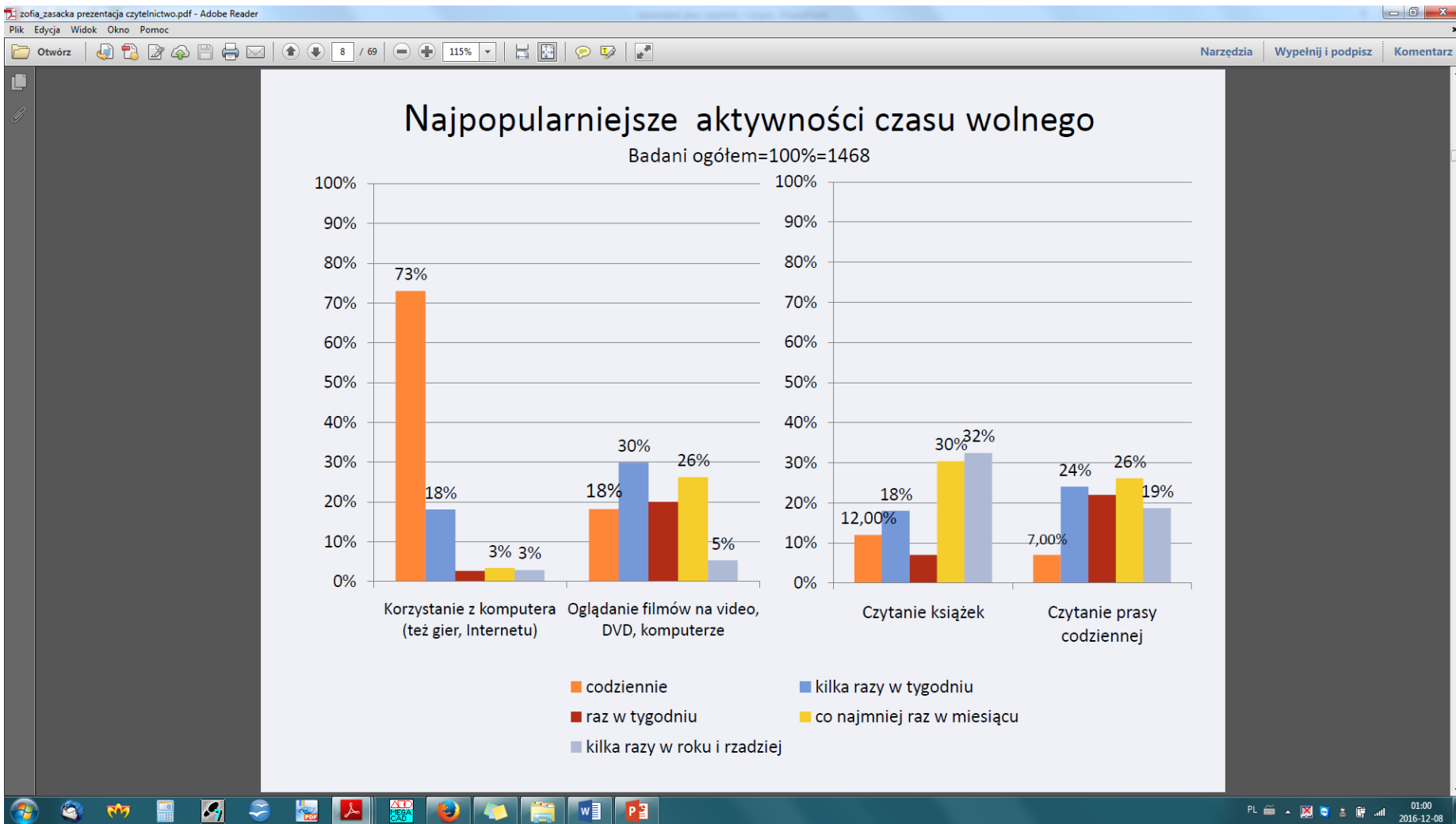
Piętnastolatki

- są samodzielniejsze i aktywniejsze niż 12-latki
- narzekają na brak czasu wolnego i zmęczenie obowiązkami szkolnymi
- mają więcej pomysłów na spędzanie czasu wolnego

Ulubione formy:

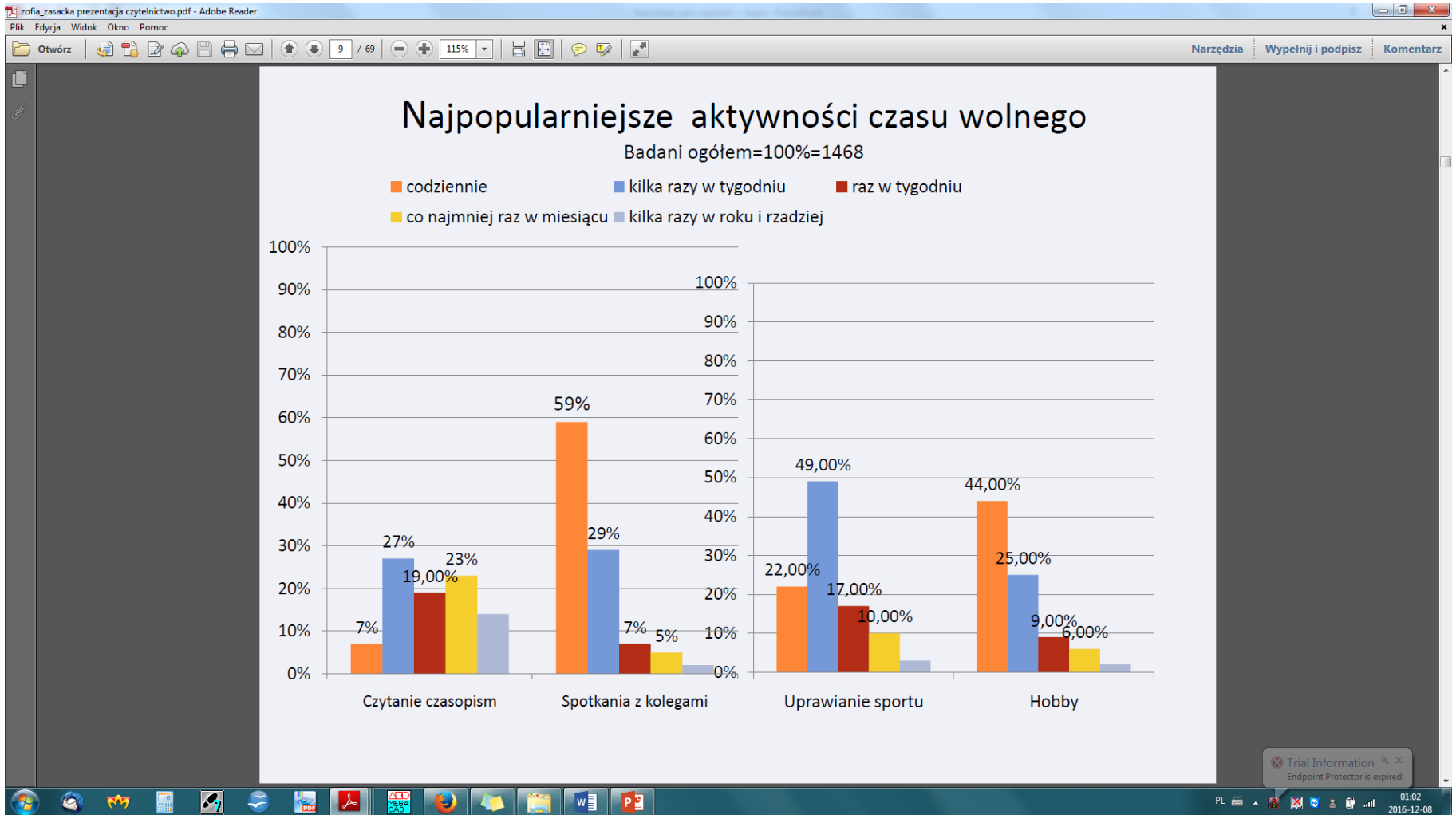
- **słuchanie muzyki** (z radia, komputera, MP3, sprzętu HiFi) Odbiór muzyki to codzienna praktyka dziewcząt – aż **89%** słucha jej codziennie, nieco mniej chłopców - **80%** .
- **korzystanie z komputera** (jest to zajęcie również powszechne, jednakowo popularnym wśród obu płci, **85%** używa go codziennie, a **97%** co najmniej raz w tygodniu).
- **gry komputerowe** są już mniej atrakcyjne dla gimnazjalistów, a zwłaszcza gimnazjalistek, niż ich młodszych kolegów. Grają w nie przede wszystkim chłopcy – $\frac{3}{4}$ chłopców co najmniej raz w tygodniu i tylko co piąta dziewczynka.
- **oglądanie telewizji** (nadal, choć w mniejszym stopniu niż wśród młodszych dzieci, jest powszechnym zajęciem). Codziennie czyni to **77 %** gimnazjalistów mieszkających na wsi ; w środowisku miejskim – **44%**.

Nastolatek jako czytelnik – czas wolny

Źródło: Zofia Zasacka, prezentacja BN, czytelnictwo

Nastolatek jako czytelnik – czas wolny

Źródło: Zofia Zasacka, prezentacja BN, czytelnictwo

Nastolatek jako czytelnik

Czytanie książek

Nastolatek jako czytelnik

Uczniowie nieczytający książek (w ciągu roku nie przeczytali żadnej książki w czasie wolnym oraz lektury w ciągu 1 semestru):

- jest to margines wśród 12-latków: tylko **5%** ogółu badanych uczniów, a w tej grupie tylko **2%** ogółu badanych dziewcząt i **8%** chłopców.
- wśród gimnazjalistów – stanowią **14%** ogółu uczniów, a w tym gronie **7%** ogółu badanych dziewcząt i aż **20%** chłopców, przy czym aż co piąty chłopiec gimnazjalista (na wsi co czwarty) omija czytanie szkolne i nie ma nawyku sięgania po książkę po szkole, dla przyjemności.

Nastolatek jako czytelnik

Czytelnictwo 12-latków w czasie wolnym:

- Co piąty uczeń czyta codziennie.
- Uczniowie, którzy deklarują czytanie książek co najmniej raz w tygodniu, stanowią **48%** ogółu badanych dwunastolatków.
- Ponad **1/5** twierdzi, że sięga po książkę kilka razy w roku,
- **8%** nie czyta w ogóle.
- Zdecydowana większość dwunastolatków – **77%** – sięgnęła chociaż po jedną książkę z własnego wyboru, poza szkolnymi obowiązkami. Więcej było czytelniczek (**84%**) niż czytelników (**71%**).
- Jednak aż **23%** uczniów ostatniej klasy szkoły podstawowej nie przeczytało w czasie wolnym, choćby we fragmentach, żadnej książki.
- W grupie dwunastolatków nieczytających w czasie wolnym zdecydowanie przeważali chłopcy: **29%** dziewczęta stanowiły **16%**.
- Uczniowie posiadający własne biblioteczki liczące co najmniej 20 pozycji i pochodzący z domów, w których było co najmniej 200 książek, stanowią **90%** czytelników książek w czasie wolnym.

Nastolatek jako czytelnik

Czytanie lektur szkolnych przez 12-latków

Uczniowie ostatniej klasy szkoły podstawowej wydają się bardzo zdyscyplinowani w czytaniu lektur szkolnych:

- Zdecydowana większość – **87%** – w ciągu dwóch miesięcy nauki przeczytała choćby we fragmentach co najmniej 1 książkę polecaną przez nauczyciela.
- Większość – **69%** uczniów – deklaroowało, że przeczytali tylko jedną książkę, **25%** dwie książki, zaledwie **6%** uczniów stwierdziło, że 3 książki i więcej.

Nastolatek jako czytelnik

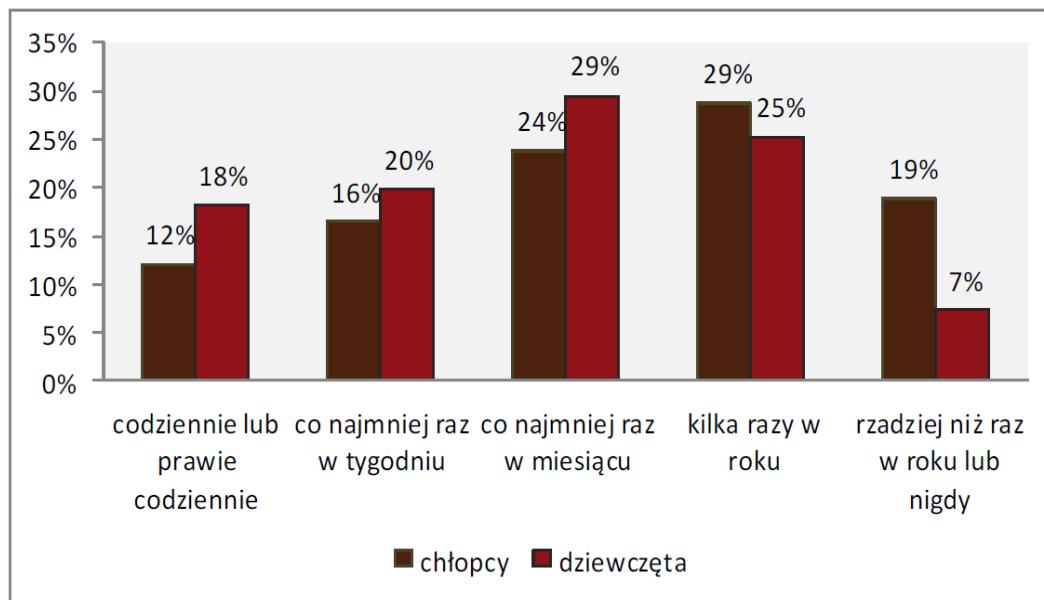
Czytelnictwo gimnazjalistów

- uczniowie trzecich klas gimnazjum są mniej aktywni czytelniczo niż ich młodsi o trzy lata koledzy.
- Co 3. piętnastolatek sięgał po książkę co najmniej raz w tygodniu, w tym **15%** deklarowało, że robi to codziennie.
- Aż **40%** przyznało, że czyta książki kilka razy w roku bądź nie czyta ich wcale.
- Zmniejszenie częstotliwości codziennego sięgania po książkę, jak wynika z analizy wywiadów z gimnazjalistami, jest spowodowane między innymi:
 - większym obciążeniem obowiązkami szkolnymi
 - poświęcaniem czasu na rozwijanie innych zainteresowań.

Nastolatek jako czytelnik

Wykres 5: Płeć gimnazjalistów a częstotliwość czytania książek w czasie wolnym (N=1798)
(w procentach)

Badania czytelnictwa prowadzone w ciągu ostatniej dekady pozwalają stwierdzić, że przewaga dziewcząt nad chłopcami w aktywności i intensywności czytelniczej, zwłaszcza w czasie wolnym, jest zjawiskiem trwałym i niezmiennym (Zasacka, 2008; 2012a), występującym także w innych krajach⁵.

Nastolatek jako czytelnik

Czytelnictwo gimnazjalistów

- **62%** polskich piętnastolatków zadeklarowało czytanie książek **w każdej postaci**: drukowanych na papierze bądź w wersji elektronicznej.
- Dziewczęta były znacznie **aktywniejsze** czytelniczo: **72%** dziewcząt i tylko **52%** chłopców zadeklarowało czytanie choćby jednej książki.
- Czytanie książek **po szkole** zadeklarowało **54%** gimnazjalistów ze szkół wiejskich oraz **73%** uczniów uczęszczających do szkół znajdujących się w miastach powyżej pół miliona mieszkańców
- Szansa na to, że uczeń gimnazjum, który **ma w domu** 1-5 własnych książek, sięgnie po lekturę co najmniej raz w tygodniu, jest o **47%** większa niż w przypadku piętnastolatka niemającego własnych książek.

Nastolatek jako czytelnik

Czytanie w wakacje

Co piąty badany uczeń nie potrafił sobie przypomnieć, czy cokolwiek czytał w tym czasie, a tylko **42%** zadeklarowało czytanie książek.

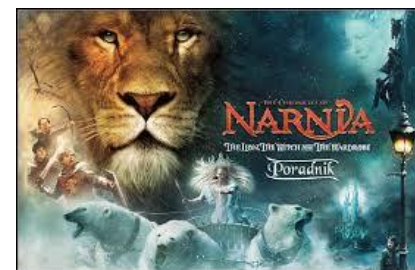
Czytanie lektur szkolnych

- Większość gimnazjalistów (**76%**) przeczytała co najmniej 1 lekturę szkolną w III klasie gimnazjum.
- Dziewczęta były bardziej obowiązkowe – **84%** ogółu gimnazjalistek i tylko **69%** chłopców zadeklarowało czytanie lektur w pierwszym semestrze III klasy. Warto jednak podkreślić, że pod tym względem nie odnotowano istotnych różnic między środowiskiem wiejskim i wielkomiejskim.

Nastolatek jako czytelnik - książki

Książki czytane w czasie wolnym przez dwunastolatków

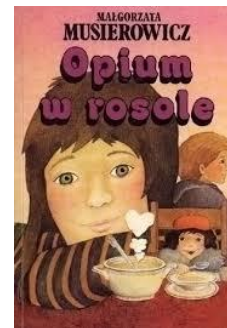
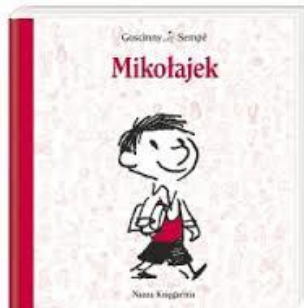
- **fantastyka**
- **fantastyka przygodowa:**
 - cykl przygód Harry'ego Pottera (prawie 1/5 dwunastolatków czytała choć jedną książkę autorstwa Joanne K. Rowling)
 - cykl powieści Clive'a Staplesa Lewisa *Opowieści z Narnii*.
 - *Hobbit* Johna Ronalda Tolkiena,
 - *Zwiadowcy* Johna Flanagana
 - *Magiczne drzewo* Andrzeja Maleszki.
- **powieści o wampirach** (bardzo częsta lektura 12-latek)
 - Uczniowie najchętniej wybierali cykl Stephenie Meyer, będący hitem czytelnicznym w kolejnym już sezonie.
 - Inne popularne autorki to między innymi Phyllis Christine Cast i Kristin Cast, Rachel Caine, Alyson Noël, Lisa Jane Smith, Cassandra Clare.
- („Wampiryczna” odmiana fantastyki, ze względu na silnie eksponowane w niej wątki obyczajowo-romansowe, była wybierana przede wszystkim przez dziewczęta.)
- **cykl fantasy**
 - Warto zwrócić uwagę na stosunkowo nowy na polskim rynku cykl fantasy autorstwa Suzanne Collins (*Igrzyska śmierci*, *W pierścieniu ognia*, *Kosogłós*), który pojawia się we wskazaniach uczniów, a który sygnalizuje nadejście mody na powieści fantastyczne, w których występują wątki fabularne i tematyczne charakterystyczne dla literatury dla dorosłych. Ta odmiana fantastyki to częściej dziewczęcy wybór.

Nastolatek jako czytelnik - książki

- **książki skierowane do dzieci w młodszym wieku (12–13 lat)**
- Cykl humorystycznych historii Jeffa Kinneya *Dziennik cwaniaczka*,
- serie: Roberta Muchamore'a *Cherub* oraz Franceski Simon *Koszmary Karolek*.
- Wśród tytułów wymienianych przez uczniów są również między innymi:
 - *Lassie wróć* Erica Knighta,
 - *Mikołajek* René Goscinny'ego,
 - książki autorstwa Edith Nesbit, Selmy Lagerlöf, Astrid Lindgren, Karla Martina Widmarka, Heleny Willis.
- **powieści obyczajowe** – to trzeci pod względem poczytności typ literatury dla młodzieży, wybierane przede wszystkim przez dziewczęta (29% dziewcząt i 4% chłopców zdecydowało się na wybór literatury obyczajowej).
- Spośród polskich autorów czytają m.in.: Małgorzatę Musierowicz, Agnieszkę Tyszkę, Ewę Ostrowską, Maję Ozgę.
- Dziewczęta jednak chętniej sięgają po książki autorów zagranicznych, m.in: Lauren Brooke, Meg Cabot, Cathy Cassidy, Jacqueline Wilson – utwory tych twórców odznaczają się lekką, przyjemną tematyką.

Należy zauważyć, że margines wyborów lekturowych dwunastolatków stanowią książki dotyczące problemu uzależnień czy patologii społecznych.

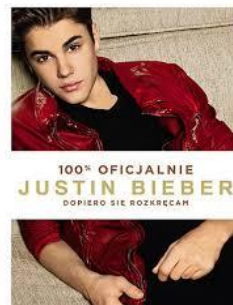
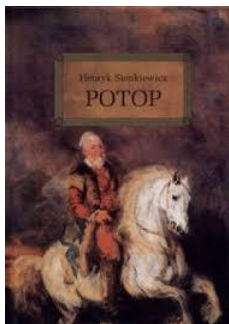

Nastolatek jako czytelnik - książki

- **komiksy** - czwarty pod względem poczytności typ książek , wybiera je 13% czytających dwunastolatków; dwukrotnie częściej chłopcy niż dziewczęta. Wśród tytułów dominują cykle znane od lat: *Kaczor Donald*, *Spiderman*, *Asterix i Obelix*; z polskich – *Tytus, Tomek i A'Tomek* Henryka Jerzego Chmielewskiego.
- Piąty typ to **encyklopedie i słowniki** – wskazuje na nie 12% dwunastolatków. Są to bardzo różne wydawnictwa, w większości ilustrowane encyklopedie, kompendia wiedzy przeznaczone dla dziecięcego odbiorcy. Uczniowie najczęściej wymieniają encyklopedie przyrodnicze o zwierzętach, rzadziej o tematyce geograficznej.
- Należy także wspomnieć, że 11% dwunastolatków to czytelnicy **fantastyki przeznaczonej dla dorosłych** odbiorców (są to książki częściej wybierane przez chłopców – 16%).
 - Najpopularniejszym autorem jest Tolkien: 3% uczniów (dwukrotnie więcej chłopców niż dziewcząt) sięga po choć jeden tom z trylogii *Władcy Pierścieni*.
- **Klasyczne powieści przygodowe** – to kolejny typ książek z mniejszym gronem czytelników, (9%), na tę grupę złożyły się powieści przygodowe autorstwa m. in. Roberta Louisa Stevensona, Jacka Londona, Jamesa Oliviera Curwooda oraz realistyczne polskich autorów między innymi: Aleksandra Minkowskiego, Adama Bahdaja, Zbigniewa Nienackiego.
- Kolejne pod względem poczytności typy książek to **baśnie i wiersze dla dzieci** (Andersen, bracia Grimm, Tuwim, Brzechwa, Konopnicka) oraz **książki hobbystyczne i poradniki**.

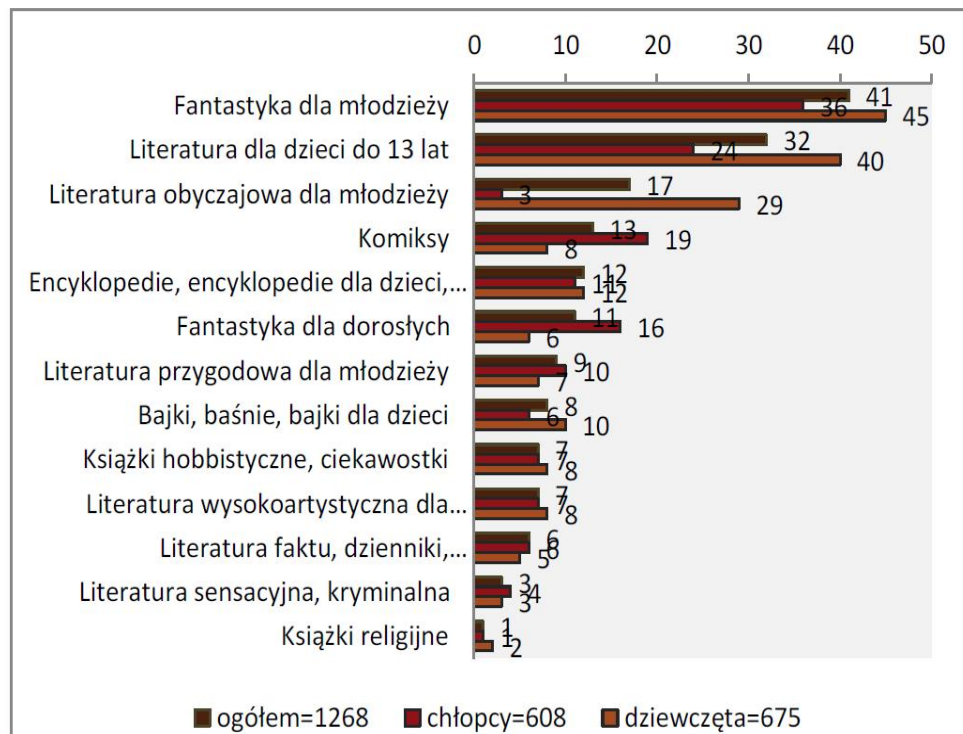
Nastolatek jako czytelnik - książki

- Odrębną kategorię stanowi **literatura wysokoartystyczna** przeznaczona dla dorosłego czytelnika, w tym poezja, dramat, klasyka polska i obca. Dla zdecydowanej większości szóstoklasistów jest to jeszcze trudno dostępny obszar literacki. Jednak **7%** dwunastoletnich czytelników wybiera utwory należące do klasyki literatury, najczęściej są to gimnazjalne lektury szkolne: *Potop* Henryka Sienkiewicza, *Pan Tadeusz* Adama Mickiewicza, *Zemsta* Aleksandra Fredry, dramaty Sofoklesa, Moliera i inne.
- Dla niewielkiej części dwunastolatków (**4%**) atrakcyjna jest **literatura niebeletrystyczna**. Są to przede wszystkim biografie znanych postaci, na przykład piłkarzy, wywiady, wspomnienia (Justin Bieber, *Dopiero się rozkręcą*).
- Warto wspomnieć, że **1%** czytelników deklaruje lekturę książek o tematyce religijnej, w tym kilkoro uczniów wymienia Biblię.

Nastolatek jako czytelnik - książki

Wykres 8: Płeć uczniów szóstej klasy szkoły podstawowej a typy książek czytane w czasie wolnym (w procentach)

Adobe Reader interface showing the document title "ibe-raport-badanie-czytelnictwo-streszczenie.pdf" and various toolbars. The Windows taskbar at the bottom includes icons for Internet Explorer, Firefox, and other applications, along with the system clock showing 01:59 on 2016-12-08.

Nastolatek jako czytelnik - książki

Książki czytane w czasie wolnym przez piętnastolatków

- Gimnazjaliści, podobnie jak dwunastolatki, najchętniej czytają **literaturę fantastyczną dla nastoletnich czytelników (46%** czytających piętnastolatków)
- Najpoczytniejszy znów okazał się cykl powieści o Harrym Potterze (ma **15%** czytelników), który jest popularny zarówno wśród dziewcząt, jak i chłopców.
- gimnazjaliści czytają też trylogię Christophera Paoliniego (**3%** czytelników) – jest to częściej wybór chłopców.
- Piętnastolatki chętnie sięgają również po serię Johna Flanagana *Zwiadowcy* (**5%** chłopców, **2%** dziewcząt).
- Wśród częściej czytanych autorów znaleźli się między innymi Robert Muchamore i jego seria *Cherub*, Dorota Terakowska, Andrzej Maleszka, Rafał Kosik.

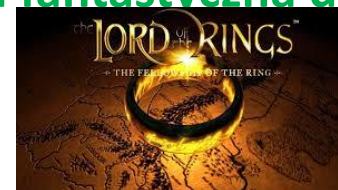
Nastolatek jako czytelnik - książki

- Druga odmiana tego typu literatury to **powieści z kręgu romansu paranormalnego**, powieści o wampirach, thrillery fantastyczno-romantyczne z nastolatkami w rolach głównych bohaterów. (Tematyka tych książek sprawia, że chętniej czytają je dziewczęta.)
 - Najpoczytniejszą autorką wśród dziewcząt okazuje się Stephenie Meyer z cyklem powieści *Zmierzch*, *Księżyc w nowiu*, *Zaćmienie*, *Przed świtem* oraz *Intruz* – czyta je **15%** dziewcząt i **2%** chłopców.
 - Inni autorzy powieści „wampirycznych” (wybieranych przez **24%** dziewcząt i **2%** chłopców) to: Phyllis Christine Cast, Kristin Cast (*Dom nocy*), Cassandra Clare (*Miasto kości*), Richelle Mead (*Akademia wampirów*), Alyson Noël (*Nieśmiertelni*), Lisa Jane Smith (*Pamiętniki wampirów*) i inni.
 - Czytano także szereg nowych tytułów, niektóre z nich były nowościami wydawniczymi, np. *Drżenie* Maggi Stiefvater, *Skrzydła Laurel*, Aprilyne Pike, *Piękne istoty* Kami Garcia i Margaret Stohl.

Nastolatek jako czytelnik - książki

- Drugi pod względem poczytności typ książek to **literatura fantastyczna dla dorosłych odbiorców.**

- Na pierwszym miejscu jest Tolkien – co dziesiąty gimnazjalny czytelnik wybrał trylogię Władca Pierścieni.

Twórczość Tolkiena zajmuje ważne miejsce w samodzielnych wyborach nastolatków, stale wzmacniane dużą popularnością udanych ekranizacji. Z polskich tytułów najpoczytniejsza jest nadal proza fantasy Andrzeja Sapkowskiego (6% czytelników, w tym 11% chłopców, tylko 2% dziewcząt), najczęściej wskazywano Wiedźmina.

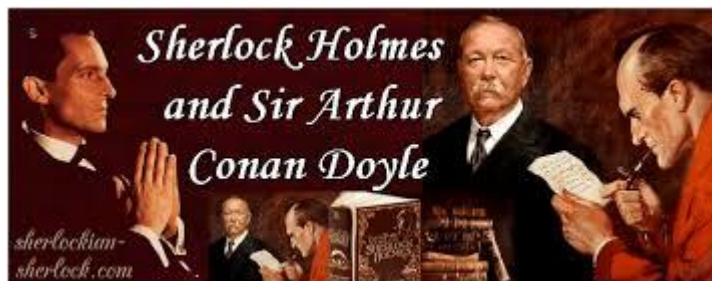
- Popularne są również thrillery Stephena Kinga, trzeciego po względem poczytności autora fantastyki. Coraz liczniej czytany jest Dmitry Glukhovsky (6% chłopców) i jego postapokaliptyczne powieści.
- Nadal sporą popularnością cieszą się **horror**. Czyta się również powieści *fantasy* mające swoje odpowiedniki w grach RPG: najpopularniejszy to *Assain Creed* Oliviera Bowdena bądź ekranizowane - cykl *Gra o tron* George'a R. Martina. Ten obszar literacki jest wskazywany najczęściej przez chłopców

Nastolatek jako czytelnik - książki

- Dziewczeta natomiast dużo chętniej wybierają **powieści obyczajowe przeznaczone dla młodzieży** – 39% czytelniczek przy 5% czytelników. Najliczniej czyta się, wybierane od lat, książki opisujące zjawisko narkomanii wśród młodzieży Pamiętnik narkomanki Barbary Rosiek (ale też inne *Kokaina, Alkohol, prochy i ja*, 9% czytelniczek), My, dzieci z dworca ZOO Christiane F. (6% czytelniczek), powieści Anny Onichimowskiej (*Hera moja miłość* – 2% czytelniczek).
- Inne wymieniane powieści obyczajowe dla młodzieży są to w dużej mierze książki obcych autorów (13% wyborów), przede wszystkim lekkie, rozrywkowe historie o romantycznych doświadczeniach nastolatek. Książki o poważniejszej problematyce to na przykład Szukając Alaski Johna Greena i Most do Terabithi Katherine Paterson.
- Co dziesiąta czytająca gimnazjalistka wybiera polską literaturę obyczajową i przede wszystkim powieści wydane w ciągu ostatnich kilku lat. Kilkoro dziewcząt wskazało prozę m.in. Małgorzaty Musierowicz, Beaty Andrzejczuk, Ewy Nowak, Joanny Jagiełło, Izabeli Sowy, Beaty Ostrowskiej, Ewy Barańskiej.
- Co czwarta nastoletnia czytelniczka i tylko kilku chłopców sięga po beletrystykę romansowo-obyczajową przeznaczoną dla dorosłych czytelników. W wyborach lekturowych piętnastolatek dominuje twórczość obcych autorów – wybiera ją 24% uczennic, polskie powieści czyta tylko 3% gimnazjalistek. Na pierwszym miejscu lokuje się Nicholas Sparks, następnie autorki z list bestsellerów – E L James i jej trylogia erotyczna *50 twarzy Greya* oraz Jodi Picoult, w której powieściach pojawiają się nastoletni bohaterowie i poważniejsze problemy współczesnej rodziny.
- Warto odnotować spadek zainteresowania książkami Paulo Coelho.

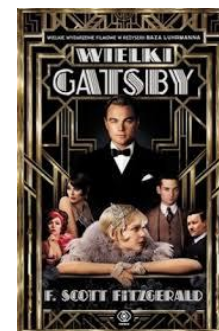
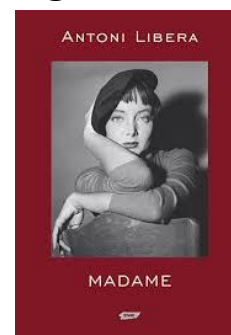
Nastolatek jako czytelnik - książki

- Kolejnym chętnie czytany przez gimnazjalistów typem literatury są **książki sensacyjno-kryminalne**. Wskazało je **15%** uczniów, częściej dziewczęta. Najpopularniejszym autorem pozostaje Dan Brown, na dalszych miejscach znajdują się inni pisarze współcześni: Alex Cava, Harlain Coben, Adelle Griffin, Jeffer Deaver. Gimnazjaliści sięgają także po klasykę gatunku, m.in. Agatę Christie, Arthura Conana Doyle'a, Alfreda Hitchcocka, Alistaira Mc Leana, Johna Grishama, Kena Folleta.

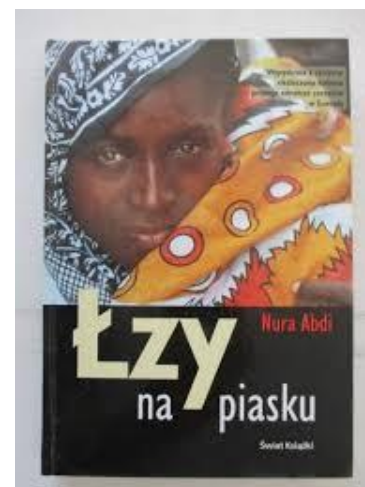
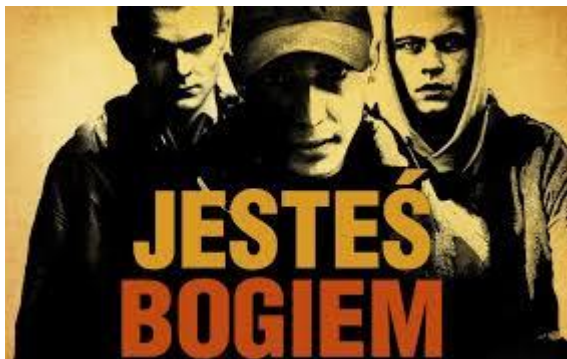
Nastolatek jako czytelnik - książki

- **Literaturę wysokoartystyczną dla dorosłych odbiorców wybiera 15% badanych:** najczęściej gimnazjaliści wskazują literaturę obcą powstałą po 1918 roku (6% czytelników). Pojawiają się takie tytuły jak: *Wielki Gatsby* Scotta Fitzgeralda; *Mistrz i Małgorzata* Michała Bułhakowa; *Miłość w czasach zarazy*, *O miłości i innych demonach* Gabriela Garcii Marqueza, powieści Erica Emmanuela Schmidta.
- Po literaturę polską sprzed 1918 roku sięga zaledwie **4%** gimnazjalistów (uczniowie wymieniają najczęściej prozę Henryka Sienkiewicza i Bolesława Prusa), jeszcze mniejszy odsetek młodzieży (**3%**) decyduje się na lekturę polskiej literatury współczesnej (tu pojawiły się takie tytuły jak: *Pianista* Władysława Szpilmana, *Madame* Antoniego Libery, opowiadania Marka Hłaski).
 - Literatura obca powstała przed 1918 rokiem jest przedmiotem zainteresowania **3%** piętnastolatków. Nieliczna grupa młodzieży (**2%**) deklaruje czytanie poezji, nieco więcej dziewcząt niż chłopców. Czytelnicy wymieniają tylko polskich poetów, takich, którzy mogli być czytani także na lekcjach języka polskiego: Jana Kochanowskiego, Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego, ks. Jana Twardowskiego, Wisławę Szymborską.

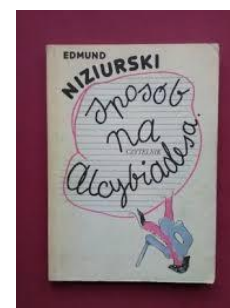
Nastolatek jako czytelnik - książki

- Kolejne miejsce w rankingu popularności zajmują książki określane mianem **literatury faktu** (12% gimnazjalistów). Uczniowie najchętniej czytają **biografie**:
 - chłopcy – znanych sportowców oraz muzyków rockowych, popowych i hiphopowych (np. *Jesteś Bogiem. Historia Paktofoniki* Macieja Bisuka),
 - dziewczęta – oparte na faktach historie kobiet z rodzin patologicznych, żyjących w innych ograniczających ich prawa kulturach, sektach religijnych (*Burka miłości* Reyes Monforte, *Łzy na piasku* Nury Abdi etc.).
- Pewną popularności cieszą się także **książki podróżnicze** Wojciecha Cejrowskiego i Martynej Wojciechowskiej.

Nastolatek jako czytelnik - książki

- Gimnazjaliści sięgają również po **publikacje naukowe i popularnonaukowe, poradniki oraz literaturę poświęconą ich zainteresowaniom (8%**, nieco więcej chłopców niż dziewcząt).
- W obiegu czytelniczym nastolatków funkcjonuje również literatura przygodowa niebędąca fantastyką, popularna w czasach młodości rodziców dzisiejszych gimnazjalistów: powieści Marty Tomaszewskiej, Wiesława Wernica, Edmunda Niziurskiego, Alfreda Szklarskiego, a także Jules'a Verne'a, Marka Twaina, Roberta Louisa Stevensona.
- Nieco rzadziej niż dwunastolatki gimnazjaliści czytają komiksy (**5%**). Nieliczne grono czytelników mają także lektury przeznaczone dla młodszych czytelników (na przykład wiersze Tuwima i Brzechwy) oraz książki religijne (**2%**).

Wymarzone lektury szkolne

❖ Dwunastolatki

- Cykl przygód Harry'ego Pottera (19% rekomendujących książki do listy lektur), bezkonkurencyjny i dla chłopców, i dla dziewcząt.
- Następnie szóstoklasiści (częściej chłopcy) wybierali Hobbita i Władcę Pierścieni Tolkiena oraz Opowieści z Narnii Lewisa.
- Dziewczęta licznie wskazały cykl powieści Stephenie Meyer.
- Wśród pozostałych rekomendacji najczęściej wymieniano książki Jeana-Jacques'a Sempégo, Johna Flanagana, Andrzeja Maleszki, Jeffa Kinneya i Andrzeja Sapkowskiego.

❖ Uczniowie gimnazjum

- podobnie jak szóstoklasiści, listę lektur szkolnych najchętniej wypełniliby literaturą fantastyczną. Warto podkreślić, że również dla piętnastolatków, uczennic i uczniów, powieści Joanne K. Rowling byłyby najatrakcyjniejszą lekturą szkolną.
- Poza tym piętnastoletni chłopcy najczęściej wybierali fantastykę dla dorosłych: powieści Andrzeja Sapkowskiego i Władcę Pierścieni Tolkiena, Cheruba Dmitry'ą Gluckhovky'ego, uczennice i uczniowie wspólnie wskazywali także trylogię Suzanne Collins; dziewczęta trylogię Stephenie Meyer. Dziewczęta jeszcze dołączyłyby do szkolnych lektur literaturę problemową poświęconą narkomanii wśród młodzieży.

Strategie czytania lektur szkolnych

Dwunastolatki

- Z ich deklaracji wynika, że **większość uczniów (54%) przeczytało ostatnio omawianą lekturę w całości!**
- 1/3 szóstoklasistów nie udało się przeczytać książki do końca; **6%** uczniów przeczytało fragmenty, zaś **4%** skorzystało wyłącznie ze streszczenia. Wyraźnie wyróżnia się jeden utwór: *Ten obcy* Ireny Jurgielewiczowej – był czytany przez co drugiego czytającego lektury ucznia! Następny pod względem częstotliwości wskazań jest *Szatan z siódmej klasy* Kornela Makuszyńskiego.

Strategie czytania lektur szkolnych

ibe-raport-badanie-czytelnictwo-streszczenie.pdf - Adobe Reader
 Plik Edycja Widok Okno Pomoc
 Otwórz 29 / 38 200% Narzędzia Wypełnij i podpisz Komentarz

Tabela 3: Strategie czytelników lektur szkolnych w szóstej klasie szkoły podstawowej (w procentach)

Tytuł, autor	Czytane w całości			Czytane we fragmentach lub niedokończona lektura			Czytane streszczenie			Liczba osób ogółem (100%)
	Ogółem	Chłopcy	Dziewczęta	Ogółem	Chłopcy	Dziewczęta	Ogółem	Chłopcy	Dziewczęta	
<i>Ten obcy</i> (Irena Jurgielewiczowa)	73	67	78	17	22	13	11	12	10	488
<i>Szatan z siódmej klasy</i> (Kornel Makuszyński)	64	61	66	31	33	29	7	9	5	139
<i>Ania z Zielonego Wzgórza</i> (Lucy Maud Montgomery)	54	39	66	31	33	28	16	28	6	65
<i>Przypadki Robinsona Crusoe</i> (Daniel Defoe)	78	82	70	19	16	25	5	6	5	60
<i>Sposób na Alcybiadesa</i> (lub inna powieść Edmunda Niziurskiego)	64	91	47	13	9	16	23	0	37	51
<i>Chłopcy z Placu Broni</i> (Ferenc Molnár)	69	84	59	17	18	60	16	5	23	42

Strategie czytania lektur szkolnych - piętnastolatki

Wśród tytułów wymienianych jako czytane w trzeciej klasie gimnazjum znajdują się przede wszystkim utwory z listy obowiązkowego kanonu szkolnego. W tabeli 4 zostały wymienione tytuły książek najczęściej czytanych w okresie od września do połowy listopada oraz strategie ich czytania z uwzględnieniem płci uczniów. Szczególnie niepokojące jest to, że wybrane lektury (przede wszystkim powieści Henryka Sienkiewicza) niemal połowa uczniów poznaje wyłącznie poprzez streszczenia. Tylko jeden utwór, *Kamienie na szaniec* Aleksandra Kamińskiego, był czytany w całości tak samo często przez chłopców i dziewczęta (tabela 4).

Tabela 4: Strategie czytelników lektur szkolnych w trzeciej klasie gimnazjum (w procentach)

Tytuł, autor	Czytane w całości			Czytane we fragmentach lub niedokończona lektura			Czytane streszczenie			Liczba osób ogółem (100%)
	Ogółem	Chłopcy	Dziewczęta	Ogółem	Chłopcy	Dziewczęta	Ogółem	Chłopcy	Dziewczęta	
<i>Mały Książę</i> (Antoine de Saint-Exupéry)	83	77	87	10	13	8	10	12	8	1208

Strategie czytania lektur szkolnych - piętnastolatki

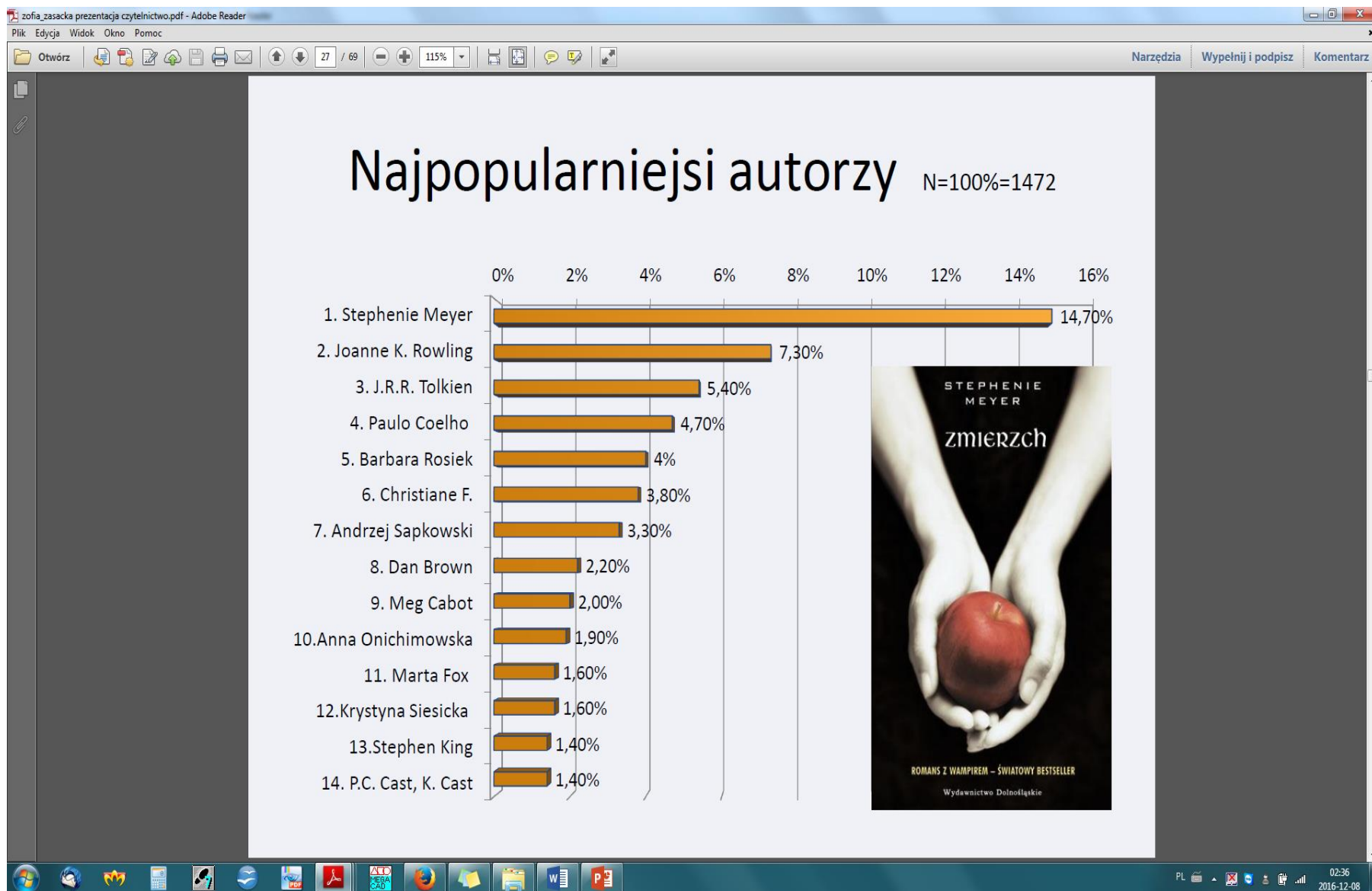
ibe-raport-badanie-czytelnictwo-streszczenie.pdf - Adobe Reader
Plik Edycja Widok Okno Pomoc

Otwórz 30 / 38 200% Narzędzia Wypełnij i podpisz Komentarz

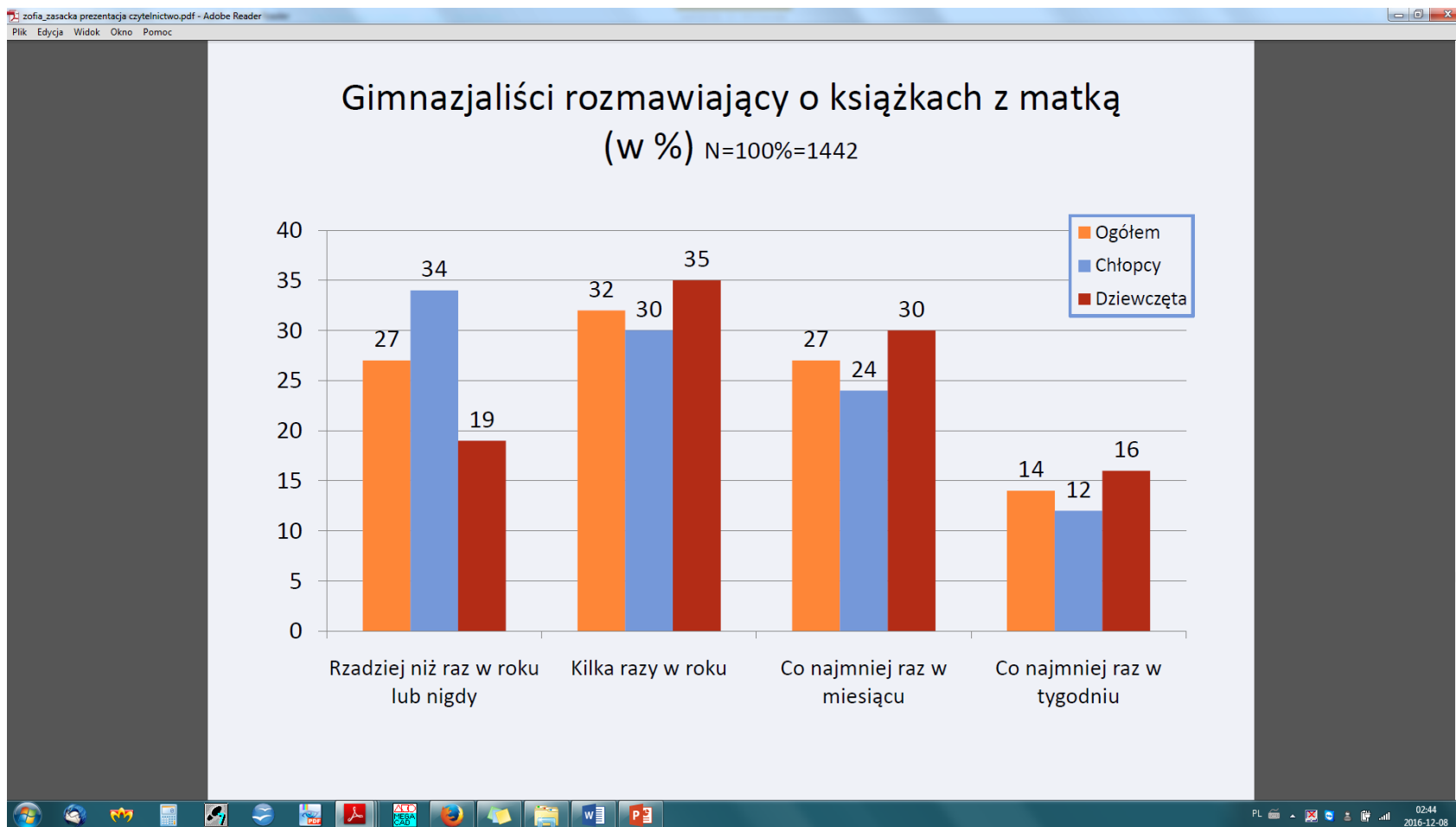
<i>Zemsta</i> (Aleksander Fredro)	66	60	71	18	20	16	20	23	17	1237
<i>Romeo i Julia</i> (William Szekspir)	73	65	79	15	18	13	16	21	13	1122
<i>Skąpiec</i> (Molier)	71	67	75	14	15	14	18	22	15	1019
<i>Dziady</i> cz. II (Adam Mickiewicz)	59	55	63	26	27	26	17	20	15	1198
<i>Kamienie na szaniec</i> (Aleksander Kamiński)	66	65	67	20	18	21	18	21	16	1007
<i>Krzyżacy</i> (Henryk Sienkiewicz)	41	47	35	28	25	30	37	31	42	1008
<i>Dywizjon 303</i> (Arkady Fiedler)	48	52	43	36	31	40	19	19	20	362
<i>Quo Vadis</i> (Henryk Sienkiewicz)	42	37	46	28	28	27	34	37	30	376
<i>Świętoszek</i> (Molier)	51	46	56	27	27	28	22	28	16	199
<i>Potop</i> (Henryk Sienkiewicz)	31	33	27	28	30	25	43	39	50	235
<i>Antygona</i> (Sofokles)	69	64	73	19	18	20	22	33	14	56
<i>Balladyna</i> (Juliusz Słowacki)	72	63	74	15	14	15	18	37	14	66

PL 02:31 2016-12-08

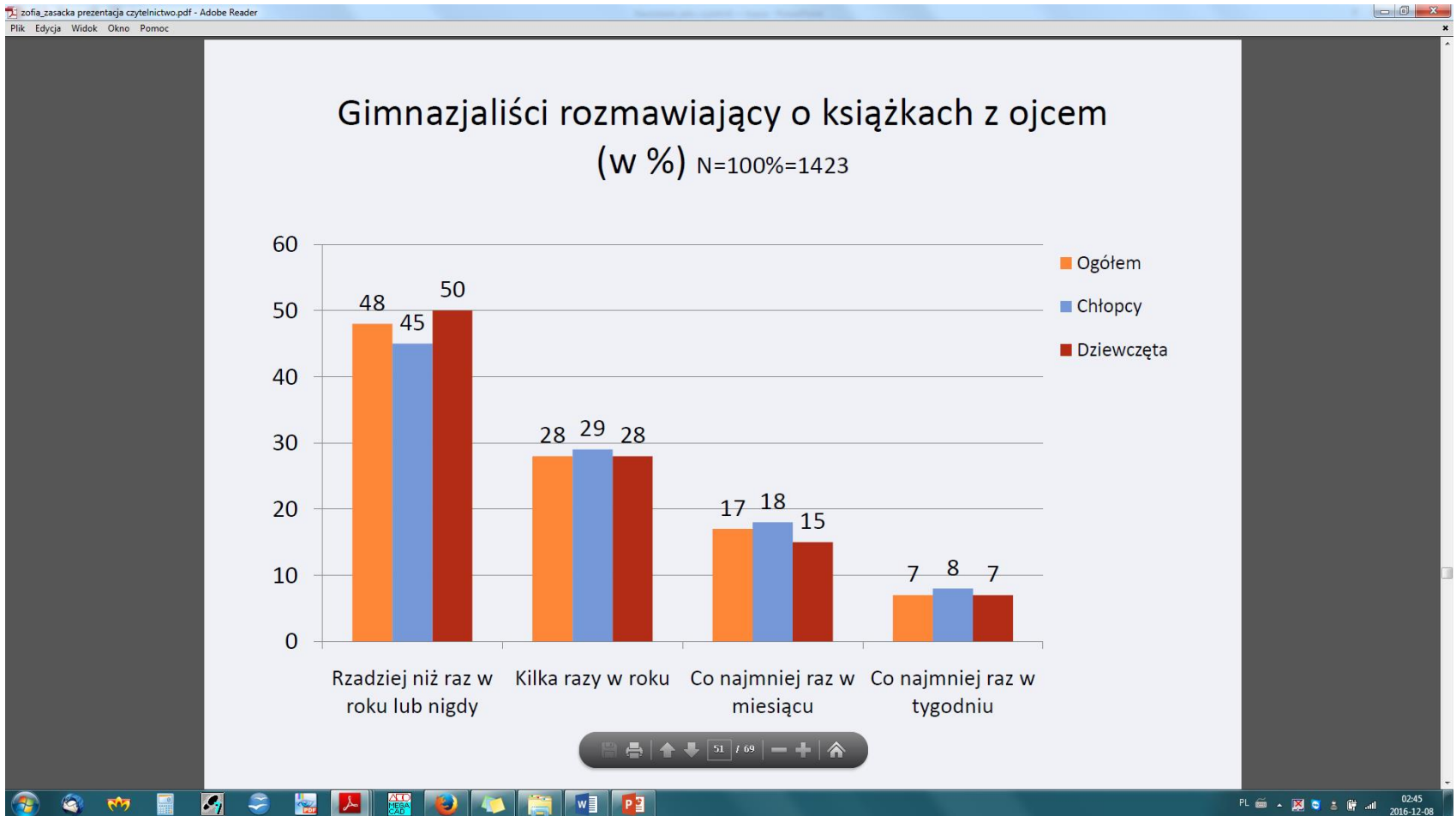
Nastolatek jako czytelnik

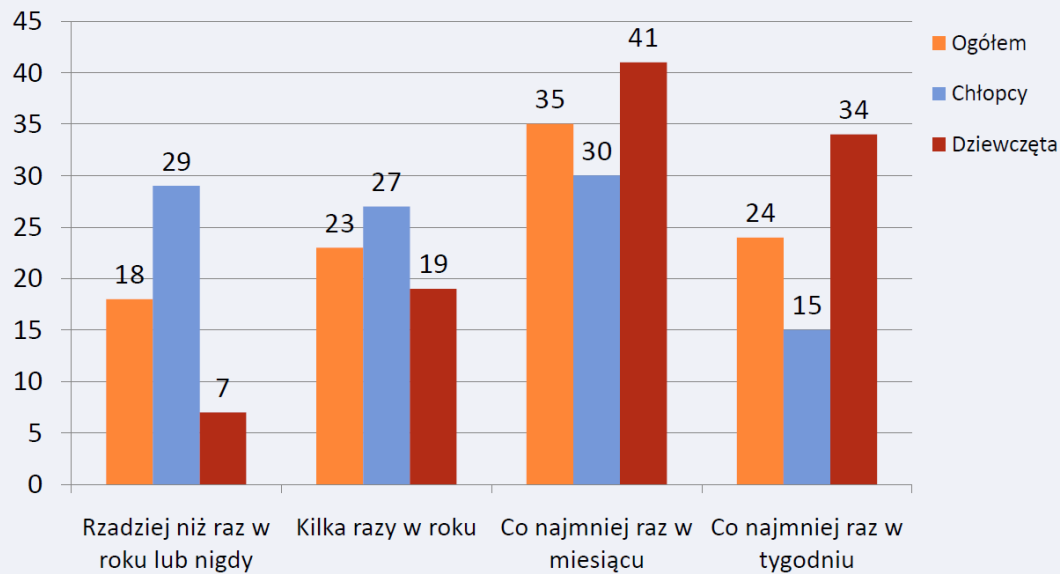
Nastolatek jako czytelnik

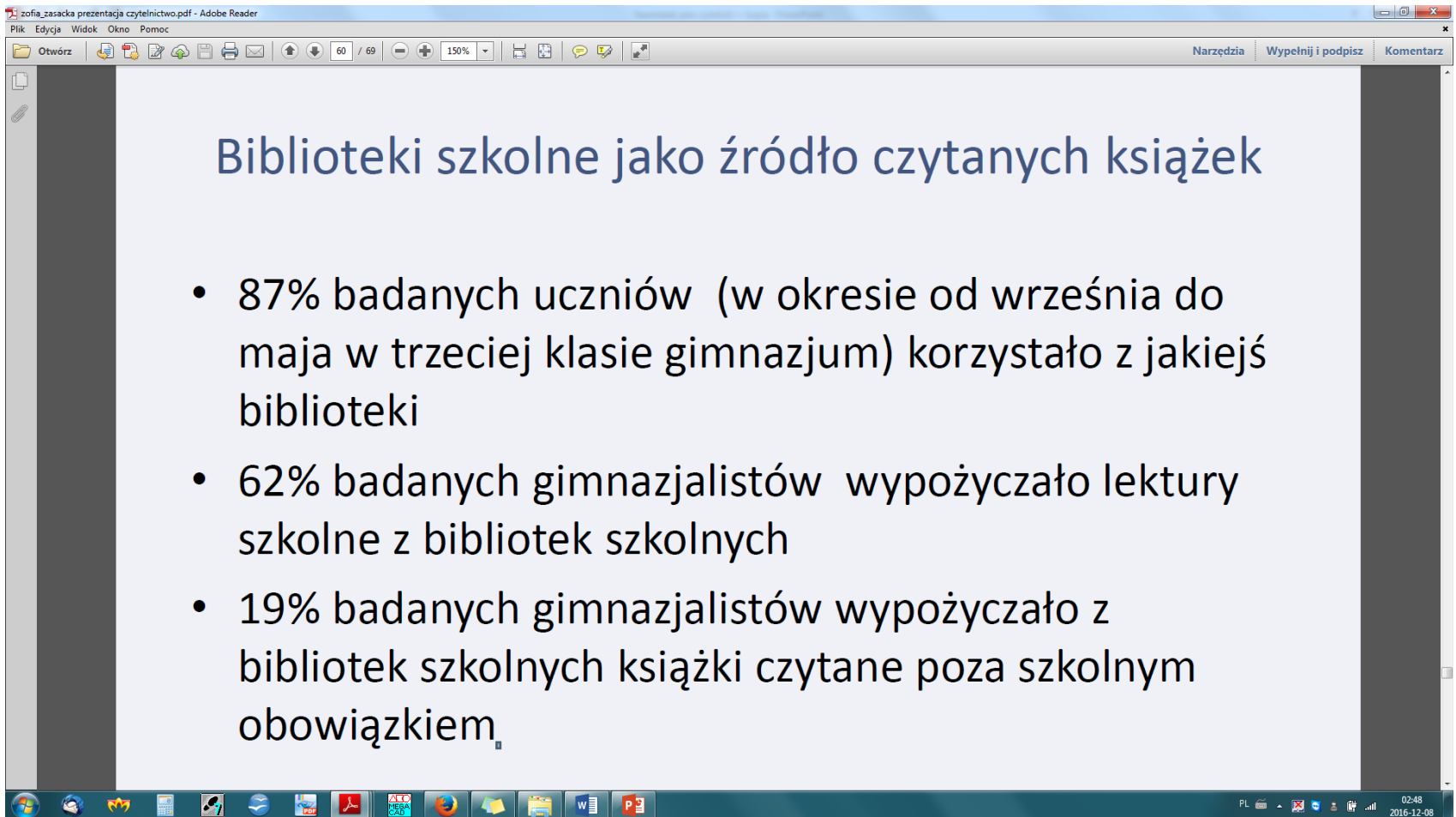
Nastolatek jako czytelnik

Gimnazjaliści rozmawiający o książkach z kolegami, rówieśnikami (w %) N=100%=1440

Nastolatek jako czytelnik

zofia_zasacka prezentacja czytelnictwo.pdf - Adobe Reader

Plik Edycja Widok Okno Pomoc

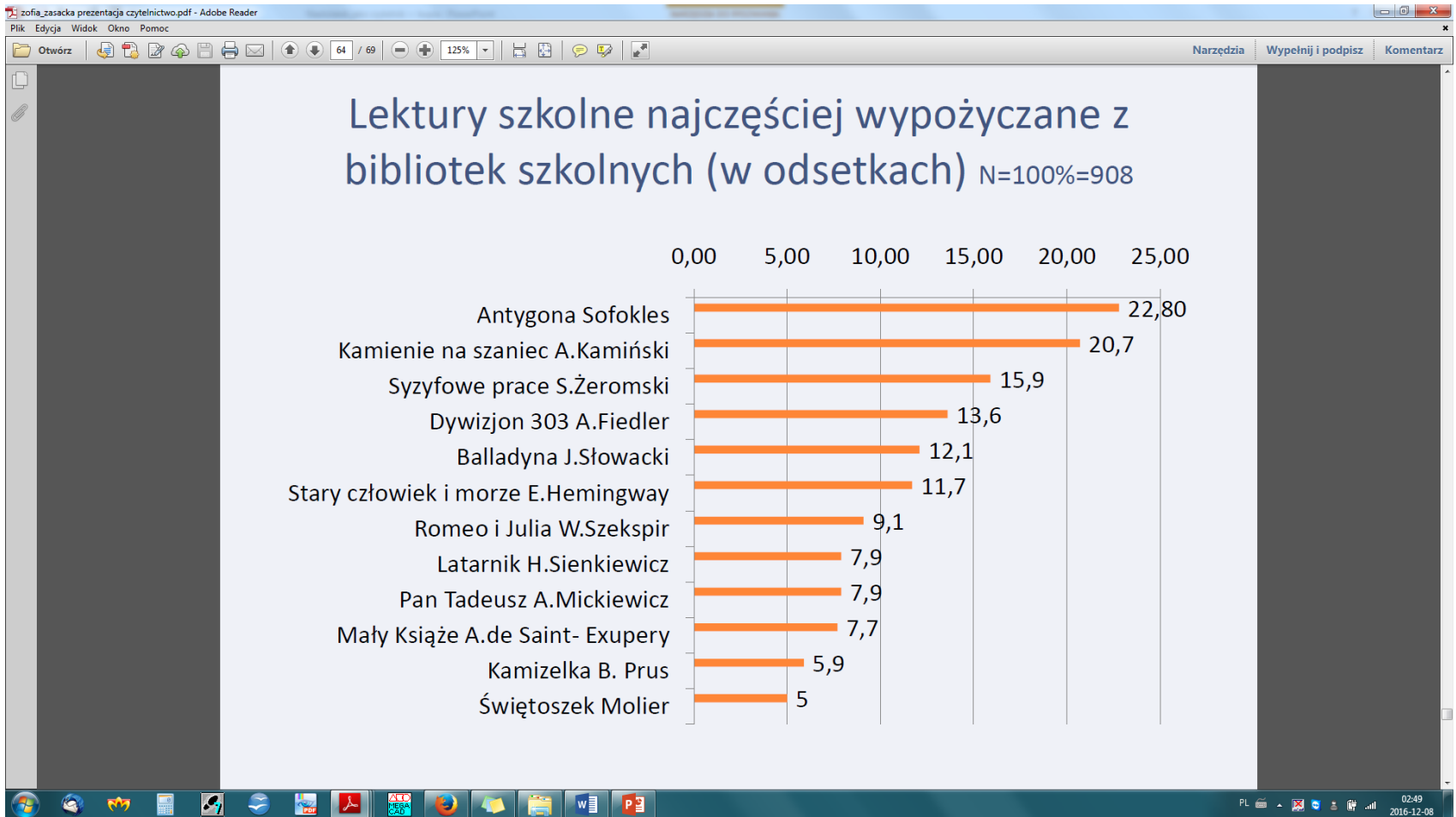
Otwórz Narzędzia Wypełnij i podpisz Komentarz

Biblioteki szkolne jako źródło czytanych książek

- 87% badanych uczniów (w okresie od września do maja w trzeciej klasie gimnazjum) korzystało z jakiejś biblioteki
- 62% badanych gimnazjalistów wypożyczało lektury szkolne z bibliotek szkolnych
- 19% badanych gimnazjalistów wypożyczało z bibliotek szkolnych książki czytane poza szkolnym obowiązkiem

02:48 2016-12-08

Nastolatek jako czytelnik

Sprawdzian szóstoklasisty 2016 r.

- Ogółem za zadania uczniowie uzyskali 71% punktów możliwych do zdobycia.
- **Z czym poradzili sobie najlepiej?**
 - Z zad. do tekstu popularnonaukowego, sprawdzającym umiejętność odbioru wypowiedzi i wykorzystywania zawartych w nim informacji (ogółem uzyskali 82% p.)
- **Co tu potrafią?**
 - określić charakter tekstu (95%)
 - wskazać opis
 - wyszukać informacje wyrażone wprost
 - rozumieją wskazane sformułowanie
- **Co jest trudne?**
 - poprawne wnioskowanie (co 4. uczeń wskazał odp. błędną)

Sprawdzian szóstoklasisty 2016 r.

- **Z czym mieli trudności?**
 - Z analizą i interpretacją utworu poetyckiego („Jarzębina” Leopolda Staffa). Średnio uzyskali 66% p.
- **Co tu potrafią?**
 - - rozpoznać postać mówiącą w utworze (89%)
 - - określić sytuację liryczną i emocje postaci mówiącej
- **Co umieją słabiej?**
 - Rozpoznać przenośne znaczenie sformułowań.
 - Zinterpretować ogólny sens utworu
- **Co jest dla nich najtrudniejsze?**
 - Rozpoznanie układu rymów i określenie ilości sylab w wersie (33%)

Egzamin gimnazjalny

Wypracowanie – źródło informacji o tym, co czytają

- **2014 r. Temat: (rozprawka) Ciekawość - ułatwia czy utrudnia życie?**
- Uczniowie w argumentacji przywoływali różnorodne teksty literackie.
 - Nieliczni trzecioklasiści odwoływali się do lektur ze szkoły podstawowej (Jaś i Małgosia, Kopciuszek, Pinokio, W pustyni i w puszczy),
 - Zdecydowana większość powoływała się na przykłady –tytuły lub autorów–które znajdują się w podstawie programowej języka polskiego dla III etapu edukacyjnego. Przywoływali mity (Dedal i Ikar, Demeter i Kora); fragmenty Biblii (Przypowieść o synu marnotrawnym, historię o Adamie i Ewie z Księgi Rodzaju).
 - W pracach zauważyć można duże zainteresowanie literaturą fantasy, zarówno związaną z podstawą programową (Saga o Wiedźminie, Hobbit, Władca pierścieni), jak też literaturą modną wśród młodzieży, która jest częścią kultury masowej (Czarnoksiężnik z Archipelagu, Metro 2033, Złodziejka książek, Malowany człowiek, Niezgodna, Zwiadowcy).
 - Niektórzy gimnazjaliści powoływali się na przykłady z powieści psychologicznej i obyczajowej (Dotknąć prawdy, Ostatnia piosenka, O krok za daleko, Pamiętnik narkomanki).
 - Byli też tacy, których wybory czytelnicze w znacznym stopniu zbliżały się do preferencji dorosłych czytelników. Ta grupa zdających odwoływała się do takich pozycji, jak: Zabić drozda, Folwark zwierzęcy, Poczwarzka.

Egzamin gimnazjalny

- **2016 r. temat(charakterystyka):** Napisz charakterystykę bohatera literackiego, który wolność uznał za najważniejszą wartość.
- Za realizację treści gimnazjaliści uzyskali średnio 50% punktów, co nie wydaje się wynikiem zadowalającym. Mimo to lektura prac uczniowskich zadziwia szeroką paletą postaci. To cała galeria różnorodnych typów osobowości prezentujących dążenie do wolności ukazywanej w różnych aspektach (autorzy tematu spodziewali się ich, bo wybór jest dość oczywisty.)
- Są to zarówno bohaterowie powieści historycznych Henryka Sienkiewicza, jak i bohater Latarnika, wszyscy trzej harcerze z *Kamieni na szaniec* Aleksandra Kamińskiego, których uczniowie charakteryzowali najczęściej, Marcin Borowicz z *Szyfrowych prac* Stefana Żeromskiego, tytułowa Antygona Sofoklesa, bohaterowie Tolkienowscy, *Mały Książę* Antoine'a de Saint -Exupéry'ego, Holden z *Buszującego w zbożu* Jerome'a Dawida Salinger, bohaterowie *Folwarku zwierzęcego* George'a Orwella lub mitologiczni Dedal i Ikar.
- Nie zabrakło też postaci biblijnych jak Jezus czy Mojżesz.

Egzamin gimnazjalny

- Bardzo często charakteryzowano bohaterów ulubionego przez młodzież gatunku fantasy , wśród których dominowali bohaterowie *Igrzysk śmierci* Suzanne Collins i *Wiedźmina* Andrzeja Sapkowskiego
- uczniowie odwoływali się też do *Niezdolnej* Veronici Roth lub *Nowego wschodzącego świata* , powieści Aldousa Huxley'a z gatunku science - fiction, do którego zaliczyć można także *Metro 2033* Dmitrija Głuchowskiego.
- niektóre pozycje książkowe zaskakiwały dojrzałością wyboru. Przykładem są takie utwory, jak *Nędznicy* Wiktora Hugo, *Portret Doriany Graya* Oscara Wilde'a czy *Rok 1984* George'a Orwella.

Egzamin maturalny

Rozprawka problemowa 2016 r.

Czy warto kochać, jeśli miłość może być źródłem cierpienia?

- ✓ Na uwagę i podkreślenie zasługuje obszerny wybór tekstów kultury, po które sięgnęli zdający.
- ✓ Wielu maturzystów odwoływało się do szerszego kontekstu Mickiewiczowskich Dziadów cz. IV, wykorzystując znajomość całego dramatu w rozszerzeniu argumentacji.
- ✓ W wypowiedziach znalazły się również odwołania do Dziadów cz. III, wskazujące na miłość ojczyzny jako źródła cierpienia bohatera, związaną z nim postawę Konrada, potwierdzającą, że warto kochać mimo cierpienia.

Wśród najczęściej wykorzystywanych przykładów znalazły się:

- ✓ miłosne perypetie Jacka Soplicy i nieszczęśliwe ich następstwa,
- ✓ historia nieszczęśliwej miłości Stanisława Wokulskiego do Izabeli Łęckiej, czyli „Lalka” B. Prusa,
- ✓ uczucie Wertera do Lotty z Cierpień młodego Wertera Johanna Wolfganga Goethego, ale i miłosne doświadczenia Kordiana z dramatu J. Słowackiego.
- ✓ dzieje miłości Romea i Julii z tragedii Szekspira.
- ✓ Wybierano także przykłady matczynej miłości pełnej oddania, ale niosącej też cierpienie (przykłady z Balladyny J. Słowackiego, Przedwiośnia S. Żeromskiego, motyw Stabat Mater Dolorosa w Lamencie świętokrzyskim).
- ✓ Pojawily się też przykłady z lektury własnej, sięgano po filmy (np., Titanica Jamesa Camerona) lub teksty piosenek hip – hopowych.
- ❖ Piszący rozprawkę problemową dobrze i trafnie wybierali przykłady. Nie zawsze jednak potrafili w sposób właściwy formułować na ich podstawie argumenty.

Dziękuję za uwagę

AGNIESZKA GRUDZIŃSKA

grudzinska@womczest.edu.pl

Oprac. Agnieszka Grudzińska - konsultant Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Częstochowie

Licencja Uznanie autorstwa
Użycie niekomercyjne 3.0. Polska

